

Kamu Harcama Sürecinde Hesap verme sorumluluđu

Hesap verme sorumluluğu 5018 sayılı Kanunun 8. maddesinde, “Her çeşit kamu kaynağının sağlanması ve kullanılmasında görevli ve yetkili olanlar, kaynakların etkili, iktisadi, verimli ve hukuka uygun olarak ulaşılmasından faydalanılmasından, muhasebeleştirilmesinden, raporlanmasından ve kötüye kullanılmaması için gerekli önlemlerin alınmasından yükümlüdür ve yetkili kılınmış mercilere hesap vermek zorundadır.” şeklinde ifade edilmiştir.

Kamuda yapılan giderler, kamu görevlilerinin yasalarda ve bütçe kanunlarında belirlenen yetkiler kapsamında, belli bir hukuki çerçevede gerçekleştirdikleri bu süreci düzenleyen esaslar “kamu harcama hukuku” olarak adlandırılmaktadır

Bütçe hakkı ise vergi ve benzer kaynaklardan sağlanan gelirlerle, kamu giderlerinin tür ve miktarlarını saptama hakkı şeklinde ifade edilmektedir

Diđer bir tanımla bütçe hakkı, devletin para harcayacağı kalemler ile ilgili, halka bu harcama kalemlerinin ne miktarda yük olacağı hususunda milletin ya da temsilcilerinin söz hakkı bulunmasıdır.

Türkiye’de gerek vergilendirme hakkı gerekse harcama hakkı millettir. Millet bu hakkını delegeler vasıtasıyla yerine getirmektedir.

Bu sebeple harcama hakkı meclisindir.Meclislerin bütün kamu alanları adınagerçekleştirilen harcamaları tek başına kendisinin yerine getirmesi olanaksızdır.

Bu sebeple harcama hakkı devredilebilmektedir.

Bu devrin de tek yolu Bütçe Kanunlarıdır.

Bütçe Kanunları ile meclisler, harcama haklarını yürütme organlarına teslim eder. Yürütme organları ise teslim aldıkları hak kapsamında, yalnızca bütçelerde yer alan tahsisat kalemlerinden ve belirlenen miktarlarda harcamada bulunabilirler; zira harcama hakları bununla kısıtlıdır

Belirlenen tahsisat miktarının üzerinde harcamada bulunmaları halinde, vatandaşın yetkilendirmediği bir harcamayı gerçekleştirmiş olurlar ve bu da Sayıştay tarafından belirlenip raporlanır. Meclisler sağladıkları harcama hakkını, Kesin Hesap Kanunu kontrol ederek hak kullanımının düzgün bir şekilde gerçekleştirilip gerçekleştirmediğini gösterirler.

TBMM, bütçe hakkı dahilinde yürütmeye bulunan denetim hakkını direkt ve dolaylı şekilde sürdürmektedir. Direkt hak; soru, gensoru, genel görüşme, parlamento araştırması, parlamento soruşturması ve güvenoyu gibi kanallarla ve ayrıca kamu harcamalarına, kazançlarına, malları ve borçlarına dair yasal düzenlemeler gerçekleştirilmesi ile bütçe ve kesin hesap kanunlarının görüşülmesi gibi kanallarla kullanılmaktadır. Dolaylı hak ise Sayıştay'a verilen dış denetim hakkıyla kullanılmaktadır

Hesap verme yükümlülüğünün kabul edilen üç temel yönü vardır

1. a) Yönetmel hesap verme yükümlülüğü: Kamu idarecilerinin bağımlı veya ilişki içinde bulunduğu bakanlarına olan yükümlülüğü,
2. b) Politik hesap verme yükümlülüğü: Yürütmenin meclise olan yükümlülüğü,
3. c) Halka yönelik hesap verme yükümlülüğü: Gerek meclisin gerekse devletin halka olan yükümlülüğü.

Finansal idare prosesinde vazifeli olan bireyler, hakları kapsamında gerçekleştirdikleri hatalı ya da noksan işlemler sebebiyle yükümlü bulunacaklar ve bu yükümlülüklerinin gereği sebebiyle yetkili makamlara hesap vereceklerdir. Hesap verme

yükümlülüğüne bağlı olarak yapılan işlemin neticesine göre; idari, finansal, cezai durumlardan biri, ikisi veya üçü itibariyle sonuçlanabilmektedir

Harcama Yetkilisi ifadesi, mali mevzuatımıza 5018 sayılı Kanun ile beraber girmiş ve bu Kanunun 22.12.2005 tarih ve 5436 sayılı Kanunun 1.maddesi ile farklı 31. maddesinin “Bütçeyle tahsisat ayrılan her bir harcama biriminin en üst idarecisi harcama yetkilisidir” kararıyla, birim amirlerinin harcama yetkilisi olarak saptanması neticesini ortaya çıkarmıştır.

Harcama hakkı, ihale hakkını da içeren daha geniş kapsamlı bir ifadedir. Burada esas olan harcama hakkıdır. İhale hakkı, harcama hakkının üzerinde değil içerisinde yer alan bir kavram durumundadır. İhale, harcama hakkı kullanılırken, ilgili kanunların öngördüğü (ihale kanunu) yöntem ve esaslar çerçevesinde işin verilmesinde en makul alıcının tercih edilmesi durumudur. İhale yapılabilmesi için öncelikle harcama yapmanın uygun görülmesi ve bunun önünün açılması gerekmektedir.

Harcama hakkı kullanılmadan ihale hakkının kullanılması olanaksızdır . Doğal olarak harcama hakkı bulunan yetkilinin, ihale hakkının kullanımını da bünyesinde bulundurduğu neticesine ulaşılabılır.

4734 sayılı Kanunun tanımlar kısmında ihale yetkilisi “Yönetimin, ihale ve harcamada bulunma hak ve yükümlülüğüne sahip kişi ya da kurumları ile usulüne uygun şekilde yetki devri yapılmış yetkililerini ifade eder” şeklinde açıklanmış olup, ihale yetkilisinin harcama hakkına da sahip olması gerektiği neticesine buradan da varılmaktadır. Kısaca, 5018 sayılı Kanun dahilindeki yönetimlerde, harcama yetkilisi bir taraftan da ihale yetkilisidir. Kamu mali idaresinde, kamu harcama süreci dahilindeki yükümlüler ve yükümlülükleri aşağıda açıklanmaktadır.